

Niet eerlijk om Boerhaave als loser en Van Gogh als winnaar te beschouwen

Kunstinstellingen moeten niet op hetzelfde percentage eigen inkomsten worden afgerekend, vinden **Edwin van Huis** en **Claartje Bunnik**. Daarvoor zijn de verschillen te groot.

De inkomstennorm voor culturele instellingen lijkt het belangrijkste beleidsinstrument van de staatssecretaris voor cultuur te worden. Voor het eerst in de geschiedenis dreigen twee door het rijk gesubsidieerde musea dicht te moeten, op grond van het niet halen van een niet onderbouwde prestatienorm. Het lijkt overzichtelijk om

‘contracten’ af te sluiten met culturele instellingen en die vervolgens ‘keihard af te rekenen’ als ze ‘falen’. Maar dit gaat voorbij aan de de gevarieerdheid van deze sector.

Het Museum Boerhaave is een goed voorbeeld. Het beheert een prachtige collectie wetenschappelijke objecten die eigendom zijn van het Rijk. Boerhaave moet dicht voor het publiek als het de norm van 17,5 procent eigen inkomsten niet haalt. Andere door het rijk gesubsidieerde musea, zoals het Van Goghmuseum, doen dat wel, en zijn daarom in de ogen van het Rijk goede cultureel ondernemers. Maar de vergelijking tussen Boerhaave en het Van Goghmuseum gaat mank. Het Van Goghmuseum ligt op het Museumplein in Amsterdam. Het heeft een kleine

maar wereldberoemde collectie schilderijen die zich in de belangstelling kan verheugen van meer dan een miljoen toeristen die jaarlijks naar Amsterdam komen. Je hoeft alleen de deur maar open te zetten en de Amerikanen en Japanners stromen binnen. Sponsors willen zich allemaal wel met deze topkunst verbinden. Relatief lage kosten dus en hele makkelijke inkomsten.

Het Boerhaave zit in de binnenstad van Leiden in een aantal monumentale panden. Grote panden, want de collectie is omvangrijk en de objecten vaak zelf ook. Vele malen groter dan een schilderijencollectie. Boerhaave betaalt een forse huur aan het Rijk en heeft veel geld nodig voor goed beheer en behoud van de collectie. Die collectie is een specialisten-

collectie, dat wil zeggen dat toeristen er niet of nauwelijks door worden aangetrokken en sponsors er zich niet snel aan verbinden. En Leiden, hoe mooi ook, is geen Amsterdam en heeft daarnaast nog een rijk museaal aanbod dat dicht bij de smaak ligt van toeristen en dagjesmensen. Relatief hoge kosten dus en moeilijk om inkomsten te genereren. En toch worden ze langs dezelfde meetlat gelegd en wordt Boerhaave op die grond ‘afgeschreven’.

Waar dit soort denken toe leidt, zien we aan het onderzoek naar cultureel ondernemerschap en kunstsubsidie in de Europese landen van Pim van Klink, zoals in deze krant beschreven. Populistisch verdeelt hij de cultuurinstellingen los uit de pols in vier groepen in: ‘sterren’, ‘verlie-

zers’, ‘verslaafden’ en ‘ondernemers’. ‘Losers’ en ‘subsidieverslaafden’, waar kennen we die denigrerende etiketten van? Ook hij bedient zich van de simpele retoriek van de eigen inkomstennorm. Als je als specialistisch theater voor de mime geen 50% eigen inkomsten kan halen ben je een sukkel en word je weggestemd. Maar als je in hartje Amsterdam musicals aanbiedt die volle zalen trekken, ben je cultureel ondernemer, zoals het hoort. Kennelijk is het te moeilijk of te genuanceerd te begrijpen dat cultuurbeleid betekent dat je verder kijkt dan een inkomstennorm. Dat je kijkt hoe het theater werkt, welke culturele opdracht het heeft, en of het die goed invult. De eisen die je stelt aan eigen inkomsten of aan publieksbereik zouden

daarmee in balans moeten zijn.

Van Gogh en Mozart worden graag aangehaald als voorbeelden van ondernemende kunstenaars. Maar als Van Gogh en Mozart geleefd hadden in deze tijd was Van Gogh zonder twijfel terecht gekomen in het vakje ‘losers’. Hij had niet veel om van te leven maar verdiende nog minder. Alleen dank zij de ‘subsidiering’ door zijn broer hield hij het hoofd boven water. Mozart zou in de categorie ‘subsidieverslaafd’ zijn terechtgekomen. Hij was ook in zijn eigen tijd al succesvol maar leefde geheel op kosten van het hof, de belastingbetaler dus. Van Klink had er korte metten mee gemaakt.

We zijn het wel eens met de stelling van Van Klink dat 17,5 procent eigen inkomsten voor de meeste in-

stellingen te laag is. Maar zijn remedie, „laten we voor iedereen de lat gelijk leggen op tenminste 50 procent”, volgen we niet. Proberen iedereen te vangen in een niet onderbouwde norm is gemakzuchtig en laat zien dat er geen interesse meer is om echt te weten hoe een culturele instelling werkt. Dat is wel zo makkelijk. Dan hoef je je niet de vraag te stellen of de instelling wel alles uit de kast haalt. Welke keuzes zij maakt en waarom ze soms kiest voor volle zalen en soms voor het kleine en het bijzondere. Welke problemen ze moet overwinnen en van welke factoren ze afhankelijk is. De overheid is een doodlopende weg ingeslagen. Wie aan de geldkraan zit en het cultuurbeleid in dit land wil sturen – of dat nu een centrale overheid is, een gemeente of

zoals in Groot Britannië een *art council* – zal de moeite moeten nemen om zich te verdiepen in de mensen en instellingen die die cultuur beheren, produceren en presenteren. Dat kan niet van achter de PC met een Excel sheet, daarvoor zul je echt moeten gaan kijken, luisteren en vragen stellen. En dan kan je zo maar tot de conclusie komen dat een instelling met een lage eigen inkomstennorm het erg goed doet, terwijl een ander met een veel hogere norm er de kantjes van af loopt.

Edwin van Huis is directeur van NCB Naturalis. Claartje Bunnik is zelfstandig adviseur. Ze schreven *Niet tellen maar wegen* (2011) over prestatieafspraken in de culturele sector.